

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

PUDUNGWANA 2015

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Memorandamo ona o na le maqephe a 13.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****1.1 Hoja ka tseba, nka be ke sa dumela ho etsa hoo! Moqoqo wa boimamelo (Reflective)**

- Moqoqo ona ke moqoqo wa boimamelo kapa oo mongodi a tebisang maikutlo a hae hodima se itseng seo a se nahanisisang ka botebo.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka ipopela maemo a ditaba a bontshang se ileng sa etsahala ha a tla ikwahlaya hore ebe o ile a dumela jwang ho etsa seo a ileng a se etsa, seo ka mohlomong se ileng sa mo kenya mathateng;
 - a ka bua ka se mo susumelleditseng ho etsa hoo;
 - a ka bua ka bofokodi boo motho a ka bang le bona;
 - a ka bua ka kamoo a ileng a kgahlwa ke none e feta e hlotsa kateng;
 - a ka bua ka thuto eo a e fumaneng phosong eo ya hae;
 - a ka bua ka seo a ka se etsang ho kgutlisetsa maemo a ditaba madulong a ona hore bophelo ba hae bo tle bo boele bo loke hape.

[50]**1.2 Mabaka a sitisang baithuti ba bangata ba Kereiti ya 12 ho fihlella sephetho sa boleng bo hodimo. Moqoqo o hlalosang (Descriptive)**

- Moqoqo ona o hlalosa diketsahalo tsa nnete ka tsela ya boiqapelo, mme a hlalose ka tsela e hlakileng hore mmadi a tle a kgodisehe ka ho phethahala.
- Mohlahlobuwa a ka ngola ditaba tsa hae jwalo kaha eka di etsahetse ho yena kapa a ngola a hlalisa maikutlo a hae ho ya kamoo yena a bonang bophelo kateng.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka totobatsa diketso tse etswang ke baithuti tse ba sitisang ho fihlella sephetho sa boleng bo hodimo tse jwalo ka tsena;
 - a ka bua ka ho hloka tjantjello ha bona dithutong tsa bona;
 - a ka bua ka bolofa ba baithuti dikolong;
 - a ka bua ka ho se lekane ka bohlale/tshebetso ya kelello;
 - a ka bua ka ho se lekane ka malapeng jwalo ka bofuma;
 - a ka bua ka tlhokeho ya disebediswa tse itseng tse kang dilaaborari;
 - a ka bua ka ho dula hole le dikolo;
 - a ka bua ka baithuti ba dipolasing ba tsamayang maeto a malelele ba hloka dijo, diaparo tsa dihla tse fapaneng le dipalangwang;
 - a ka bua ka tshebediso e mpe ya dithethefatsi;
 - a ka bua ka ho tella ha baithuti le ho se etse mosebetsi wa bona wa sekolo;
 - a ka bua ka nako e telele eo ba e sebedisang mehaleng ya bona ya letheka, thelebisheneng le dipapading, e leng tse ba hlokisang sebaka sa ho ithuta;
 - a ka bua ka dikamano tsa bona tsa marato tse ba sitisang ho etsa mosebetsi wa bona wa sekolo;
 - a ka bua ka ho kula ha baithuti;
 - a ka bua ka tlhekefetso e etswang ho baithuti ke baithuti ba bang; a ka bua ka tlhekefetso ya ka lapeng.

[50]

1.3 **Batswadi ba lokela ho kgethela bana ba bona makala a thuto ao ba lokelang ho a latela. Dumellana kapa o hanane le sehlooho sena. Moqoqo wa kgang (Argumentative)**

- Moqoqo ona ke wa kgang. Mohlahlobuwa o lokela ho bontsha ntlhakemo ya hae mabapi le sehlooho.
- O lokela ho hlahisa lehlakore la hae le ho le ntshetsa pele, mme a tshehetsa le ho sireletsa lehlakore la hae.
- Ntlhakemo ya mongodi e lokela ho hlaka ka nako tsohle.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**

Lehlakore le dumellanang le sehlooho.

- Mohlahlobuwa e mong a ka bua ka boitemohelo ba motswadi mabapi le bophelo;
- a ka bua ka hore motswadi o tseba se batlwang ke ngwana wa hae kaha a mo hodisitse ho tloha bongwaneng ba hae;
- a ka bua ka kamoo ngwana a fokolang kateng bakeng sa ho etsa kgetho e nepahetseng;
- a ka bua ka kamoo ngwana a hloka tataiso ya motswadi kateng ho qoba ho etsisa/ho tshwana le metswalle ya hae;
- a ka bua ka kamoo makala a mang a thuto a etswang ke batho ba bangata hoo ha jwale ba hloka mesebetsi empa ba na le mangolo;
- a ka bua ka kamoo motswadi a tsebang maemo a hae a ditjhelete kateng.

Lehlakore le hananang le sehlooho.

- Mohlahlobuwa e mong a ka bua ka phapang e teng pakeng tsa ngwana le motswadi. Motswadi le ngwana ke batho ba fapaneng;
- a ka bua ka ditakatso tse fapaneng pakeng tsa ngwana le motswadi;
- a ka bua ka mehla e fapaneng eo motswadi a phetseng ho yona le eo ngwana a phelang ho yona; a ka bua ka ho hatella ditokelo tsa ngwana tsa ho etsa kgetho.

[50]

1.4 **Mohlang ntlo ya moahisane e neng e tjha. Moqoqo wa phetelo (Narrative)**

- Moqoqo ona wa phetelo o pheta pale ka diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo kaha eka di etsahetse ho yena.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - Mohlahlobuwa a ka pheta diketsahalo tse etsahetseng tsatsing leno ha ho tingwa mollo;
 - a ka bua ka lehlahlaha la motimahlaha le entsweng ke baahisane ha ba hlokomela mollo o kapileng ka ha moahisane;
 - a ka bua ka tshebetso ya boraditimamollo;
 - a ka bua ka dithuso tseo baahisanemmoho ba di etseditseng moahisane eo ya hlahetsweng ke koduwa;
 - a ka bua ka tlhokeho ya disebediswa tse timang mollo motseng wa habo;
 - a ka bua ka leqeme la metsi le sitisitseng tshebetso e potlakileng ya ho tima mollo;

- a ka bua ka tahlehelo le tshenyo ya thepa ya moahisane; a ka bua ka thuto eo ba e fumaneng ho tjheng ha ntlo ya moahisane;
- a ka bua ka tharollo phareleng ena ho qoba ketsahalo ya mofuta o jwalo ho etsahala hape.

[50]

1.5 **Tjhelete eo baithuti ba e fuwang malapeng ho ithekela dijo sekolong, e ka ba susumeletsa ho etsa tse ntle kapa tse mpe. Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore (Discursive)**

- Mofuteng ona wa moqoqo mohlahlobuwa o sekaseka sehlooho – o tadima mahlakore a mabedi a kgang ka mokgwa o tshwanang, mme a a buelle ka bobedi, ebe o nehelana ka dintlha tsa hae, a sa tshehetse lehlakore lefe kapa lefe.
- Moqoqo ona ha o nke lehlakore, mme sepheo sa wona ke ho nehelana ka maikutlo mahlakoreng ka bobedi a taba.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - Mohlahlobuwa a ka bontsha hore ho fa baithuti tjhelete ya ho ithekela dijo sekolong ho na le ditlamorao tse ntle;
 - a ka bontsha kamoo sena se ka thusang baithuti kateng ho ithuta ka tshebediso ya tjhelete le ho e boloka;
 - a ka bontsha hore sena se ka etsa hore ngwana a ithute hantle kaha o tla be a sa bolawe ke tlala;
 - a ka boela a bontsha ka lehlakoreng le leng hore e mong moithuti a ka iketsetsa tse tswileng tseleng ka tjhelete eo, tse jwalo ka ho ithekela dithethefatsi, jwala le sakarete;
 - a ka boela a bontsha hore tjhelete e ka bitsetsa ngwana dinokwane tse ka mo ntshang kotsi nakong eo di batlang tjhelete eo;
 - a ka bontsha hore ka nako e nngwe dijo tse rekwang sekolong ha se tse nang le phepo e ntle hakaalo ho feta ha a itletse le mofao/sekhafothini/ dijo tsa ka tlong/lapeng.

[50]

1.6 **Ya tla ya mpholosa ntjanyana ya ka mohlang oo. (Narrative)**

- Moqoqo ona wa phetelo o pheta pale ka diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo ka ha eka di etsahetse ho yena.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlahlobuwa a ka bua ka nako le sebaka moo ketsahalo ya ho pholoswa e neng e etsahalla teng;
 - a ka bua ka mofuta wa ntja eo ya hae;
 - a ka bua ka maemo a ditaba a neng a etsahala ha ntja e tla mo pholosa;
 - a ka bua ka kamoo ntja e ileng ya mo pholosa kateng;
 - a ka hlahisa maikutlo a hae ka mora ho pholoswa ke ntja.

[50]

1.7 1.7.1 **Setshwantsho: Moqoqo wa mofuta ofe kapa ofe**

- Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle. Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hao.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka bua ka matswantle a kenang dinaheng tse ding ntle le tumello ya mmuso;
 - a ka bua ka batho ba balehang dintwa dinaheng tseo ba phelang ho tsona;
 - a ka bua ka batho ba balehang tlala naheng ya habo bona le kotsi eo ba ipehang ho yona;
 - a ka bua ka batho ba tshelang noka e tletseng;
 - a ka bua ka batho ba balehelang dikgohola;
 - mathata ao ba iphumanang ba le ho ona naheng eo ba balehetseng ho yona a kang ho hloka bodulo, mangolo a tumello ya ho dula moo, jj.

[50]

1.7.2 **Setshwantsho: Moqoqo wa mofuta ofe kapa ofe**

- Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle. Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hao.
- **Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka bua ka tlhwekiso motseng kapa sebaka se silafaditsweng ka matlakala a fapaneng kamora boithabiso bo itseng bo neng bo tshwaretse moo;
 - a ka bua ka bahlankana ba baholwanyana ba qhekanyetsang ba banyane ho hlwekisa sebaka sa boithabiso ha ba qeta ho se silafatsa;
 - a ka bua ka baithaopi ba boulellang sebaka sa bona sa boithabiso ba entseng qeto ya ho se hlwekisa;
 - a ka bua ka bana ba thonakang makotikoti ho ilo a rekisa;
 - a ka bua ka sebaka kapa tulo e hlwekisetwang ho tla ahwa ho yona.

[50]

KAROLO YA A: MOQOQO**Ditaelo ho motshwayi:**

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho SE LE SENG FEELA karolong ena.
- Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa tema ya hae.
- Ha mohlahlobuwa a **tswile lekoteng** nehelanong, etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya moqoqo:

Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- , + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p** bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho arola diratswana.
- ← bakeng sa ha mohlahlobuwa a qadile polelo hara mola;
- ↓↑ bakeng sa ha mohlahlobuwa a fetoletse dintlha tsa hae a qadile ka eo a lokelang ho qetella ka yona.

ELA HLOKO:

- Sebedisa ruburiki ena ka nako tsohle ha o lekanyetsa meqoqo (Pampiri ya 3, KAROLO YA A).
- Matshwao a 0–50 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso tsa phihlello.
- Lekgetheng la Dikahare, Puo le Setaele, tlhaloso e nngwe le e nngwe ya phihlello e arotswe habedi ho hlahisa boemo bo hodimo le boemo bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.
- Lekgetha la Sebopeho lona ha le a arolwa ka bokgoni bo nang le boemo bo hodimo le bo tlase.

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo le Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – (MATSHWAO A 50) SESOTHO PUO YA LAPENG (HL) - SLKT

Makgetha a ho lekanyetsa	5. Phihlello e babatsehlang	4. Phihlello e supang bokgoni	3. Phihlello e mahareng	2. Phihlello ya motheo feela	1. Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO Tshekatsheko ya sehlooho: tlhophiso ya mehopolole dintlha, kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo Matshwao a: 30	28–30 - nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; - mehopolole e bontsha boqhetsese, e phepetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitse hantle ka tsela e ikgethang/babatsehlang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	22–24 - nehelano e ralehleng hantle haholo; - mehopolole e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopolole e sutsitseng; - o hlophisitse hantle haholo ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	16–18 - nehelano ke e kgotsofatsang ditlhokeho; - mehopolole e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang; - o hlophisitse ka tsela e utlwisisehang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	10–12 - nehelano e momahane mona le mane; - mehopolole ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang; - ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya nehelano.	4–6 - nehelano e tswile lekoteng ho hang; - mehopolole ke e sa tsepamang e dubakaneng; - ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa; - ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo.
	25–27 - mosebetsi o tswileng matsoho leha o haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehlang; - mehopolole ke e sutsitseng mme e bontsha boqhetsese; - o hlophisitse hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	19–21 - Nehelano e radilweng hantle - mehopolole ke e loketseng mme e thahasellisang - o hlophisitse hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	13–15 - nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hlaka mona le mane; - mehopolole e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; - ho na le tlhophiso le momahano e itseng ho kenyeditse le selelekela, mmele le qetelo.	7–8 - nehelano boholo e tswile lekoteng; - mehopolole ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa; - nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano.	0–3 - boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho; - mehopolole e tswile lekoteng ka ho phetahala, ha e a nepahala; - nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane.
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehlo, rejisetara, setaele, tlhotlontse ke tse lokelang sepheo/tshusumetso le maemo; Kgetho ya mantsewe Tshebediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto Matshwao a: 15	14–15 - sehlo, rejisetara, setaele le tlhotlontse di loketse sepheo ka tsela e babatsehlang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshupo ka tsela e tsotshang - o sebedisitse sehlo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto; - o radilwe ka bokgoni bo tsotshang.	11–12 - sehlo, rejisetara, setaele le tlhotlontse di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo; - tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitse sehlo se loketseng ka nako tsohle; - boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto; - o radilwe hantle ka tshwanelo.	8–9 - sehlo, rejisetara, setaele le tlhotlontse di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo; - puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitse ka tshwanelo; - sehlo se sebedisitse ka tshwanelo: - o radilwe ka tsela e mahareng feela.	5–6 - sehlo, rejisetara, setaele le tlhotlontse ha di lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitse feela ka tsela ya motheo; - sehlo mmoho le moelelo o hlahiswang ke tema ke tse sa lokelang - ho sebedisitse tlhotlontse ya motheo feela.	0–3 - puo e sebedisitse ha se e utlwisisehang; - sehlo, rejisetara, setaele le tlhotlontse ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshebediso ya tlhotlontse e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang.
	13 - tshebediso ya puo ke e nepahetseng, mme e susumetsang sehlo sa tema - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto; - o radilwe ka bokgoni bo tsotshang.	10 - tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo; - sehlo ke se matla mme se loketseng; - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto; - o radilwe hantle.	7 - tshebediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaellane mona le mane; -Ka kakaretso sehlo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang.	4 - puo ke ya motheo feela mme e sebedisitse ka tsela e haellang; - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako; - tlhotlontse e haella haholo feela.	
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang. Matshwao a: 5	5 - kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang; - katoloso ya dintlha ke e ikgethang; - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang.	4 - dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho; - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni; - dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafanngwa ka tshwanelo.	3 - dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng; - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng; - moqoqo o ntse o hlahisa moelelo.	2 - tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang; - dipolelo le diratswana di na le diphoso - moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso.	0–1 - dintlha tsa bohlokwa di a haella; - dipolelo le diratswana tse hlahisitse ke tse fosahetseng; - moqoqo ha o na moelelo o lebeletsweng.

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO**POTSO YA 2****2.1 LENGOLO LE SETSWALLE/SETLWAEDI**

- Aterese e nngwe; ke ya mongodi wa lengolo, mme e ngolwa ho tloha hodimo bohareng ba leqephe ho tloha letsohong le letshehadi ho leba letsohong le letona. Aterese ya ya ngollwang ha e hlahiswe mofuteng ona wa lengolo;
- Aterese ya mongodi e ngolwa ka mokgwa wa boloko; ha ho ngolwe matshwao a puo, mme e qetella ka letsatsi la mohlaleng lengolo le ngolwang;
- Ka mora mohlaleng ho tloha mola, ebe ho tla tumedisiso. Tumedisiso yona e ngolwa ka tsohong le letshehadi, haufi feela le moo leqephe le qalang. Ha ho ngolwe letshwao la puo ka mora tumedisiso. Ho boele ho tloha mola;
- Seratswana sa selelekela se ba sekgutshwanyane, mme se omela ditaba feela;
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae; di ka ba pedi kapa ho feta, mme mona ke moo mongodi a nontshang taba ya hae;
- Qetelo ke e kgutshwanyane e phethelang ditaba. Ha ho hlokehe o ngole sefane kaha o ngolla eo o mo tlwaetseng.
- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - Sepheo seo lengolo le ngolwang ka sona - tlhaloso (ho lebohisa motswalao ha a ile a atleha tlhodisanong ya mabelo e neng e tshwaretswe sekolong sa hae);
 - a mo lebohisa ka mosebetsi o moholo oo a o etsang wa boikwetliso;
 - a mo lebohisa ka tjantjello le boitelo ba hae ba ho sebeletsa sekolo sa hae ka bokgabane mabelong;
 - a mo hlabe malotsana ka dijo tseo a lokelang ho di ja hore a dule a kwenne;
 - a mo thoholetse ka mekgwa e metle eo a e latelang ya ho hlokomela boima ba mmele wa hae hore o dule o itekanetse;
 - a mo thoholetse le ka mokgwa oo a bokelleditseng bathutimmoho ho kenela le ho ba le seabo mabelong kateng;
 - a mo thoholetse le ka dikgau tseo a di tliseditseng sekolo sa hae;
 - a mo thoholetse ka kamoo a behileng sekolo sa bona maamong a hodimo seterekeng sa bona mmoho le porofensing.

2.2 ATIKELE E YANG KORANTENG

- Ena ke tema e ngollwang dikoranta ho fana ka tlhahisoleseding mabapi le taba e itseng. E ba le sehlooho se hohelang mahlo a mmadi;
- Lebitso la moqolotsi wa ditaba le ngolwa ka ditlhaku tse kgolo;
- E ngolwa e arotswe ka dikholomo ka diratswana tse kgutshwanyane;
- Sehalo se hloke tshekamelo;
- E ngolwa ho hlaha lehlakoreng la mmuuwa;
- Seratswana sa selelekela se tsebisa mmadi dintlha tse kang ho etsahala eng, hokae, neng, hobaneng le hore tsohle di tla latela jwang;
- Tshebediso ya mabitso a batho e eketsa bonnete ba ditaba tseo ho ngolwang ka tsona.

- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**

- lebaka la ho ikgobokanya ha batjha porojekeng ya ho thusa batho ba kojwana di mahetleng;
- mokgwa o ka sebediswang ho bokella matlole a ho thusa batho ba kotjwana di mahetleng;
- se ka etswang ho kgothalletsa batjha ho kenela mefuta e tjena ya diporojeke ho thusa setjhaba sa habo bona;
- melemo e kgolwang diporojekeng tse kang tsena;
- ba ka thusa ka ho ba fa dijo kgwedi le kgwedi;
- ba ka thusa ka ho ba ahela matlo.

[25]

2.3 RAPOROTO/TLALEHO

- Lokodisa dintlha tsa sebopeho.
 - motho kapa batho bao raporoto e lebisitsweng ho bona;
 - sehlooho sa raporoto;
 - letsatsi kapa mohla wa ketsahalo;
 - ditaba kapa dintlha tseo ho tlalehwang mabapi le tsona;
 - tlaleho/pehelo e etswa ke mang;
 - mokgwa wa tshebetso – diphumano le diqeto, ditlhahiso/ditshisinyo;
 - mohla le sekenetjhara.
 - **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - ho fuputsa ka botlalo taba eo o shebaneng le yona e leng ho tjha ha moaho wa kereke;
 - ho bokelletsa tlhahisoleseding e hlokahalang, ebile e tsamaellanang le seo a se fuputsang;
 - ho sekaseka tlhahisoleseding eo o e bokelleditseng;
 - ho etsa ditlhahiso le dikgothalletso.

[25]

2.4 PUO

Sebopeho:

- Puo ya sebui e be le selelekela, mmele le qetelo.
- Selelekela e be se hohelang, moo a fanang ka mabaka a hore ke hobaneng a nehelana ka puo eo.
- Mmele o fupare boholo ba dintlha tsa hae tsa takaletso tsa mahlohonolo.
- Qetelo e be e nang le sehlahlo, mme e be e akaretsang puo ya hae.
- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - mohlalobuwa a ka qala pele ka ho leboha sebaka seo a se fuweng;
 - a lebohe bohle ba teng mmokeng oo;
 - a bue ka sepheo sa seboka seo, e leng ho lakaletsa motswalle katleho le mahlohonolo ha a tla be a nka leeto la ho ya mose ho ya ithuta teng;
 - a bontshe kamoo a leng motlotlo kateng ha e le moo motswalle a fihlelletse katleho ya ho ya ithuta naheng e mose ho mawatlle;
 - a mo kgothalletse ho sebetsa ka matla le ka boitelo.

[25]

2.5 INTHAVIU

- Ena ke mofuta o mong wa puisano. Ke puisano e ikgethang pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta. E mong o botsa dipotso mabapi le ntlha e itseng, mme e mong o araba dipotso tseo.
- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**
 - dipotso tse hlophisitsweng ka bokgeleke;
 - lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi;
 - selelekeng mmotsi o nehelana ka tlhahisoleseding e amanang le sepheo sa puisano;
 - mmeleng mmotsi o botsa mmotsuwa dipotso tse itshetlehileng sehloohong se itseng, mme mmotsuwa o araba dipotso tsena;
 - dipotso di ka nyalana le dikarabo tse hlahisitsweng pejana, mme dikarabo tsohle di tobe dipotso, mme di tshhetswe ka dintlha;
 - sehalo e be se lokelang kopano ena, mme puo e be ya semmuso;
 - o se ke wa sebedisa puo ya seterateng.

[25]

2.6 LENGOLO LA SEMMUSO LA TLETLEBO

Sebopeho:

- Diaterese di pedi.
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ka letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo, feela jwalo ka lengolo la setlwaedi.
- Aterese ya ya ngollwang (moamohedi) e ngolwa ka letsohong le letshehadi. Aterese ya moamohedi e qalwa ka maemo a tshebetso a ya ngollwang.

ELA HLOKO: Tsela e nepahetseng ke ya hore aterese le letsatsi/mohla di lokela ho ngolwa di arohane. Ha mohlalobuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohla di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.

- Tlase aterese ke tumedisano (monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana).
- Tlase tumedisano ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo leo.
- Ka mora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selelekela (sa pele) seo e leng ntshetsopele ya ditaba.
- Seratswana se seng le se seng ke se matlafatsang mahlakore a fapaneng a taba eo ho buuwang ka yona. Ho siuwe mola pakeng tsa diratswana.
- Qetelo le yona e be ya semmuso, mme e ka ngolwa tjena: 'Ka botshepehi' 'Ka boikokobetso' jj.
- Ya ngolang lengolo o lokela ho ngola lebitso la hae ka botlalo ka mora qetelo, ebe o a saena ka mora lebitso leo.

- **Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:**

- sepheo seo lengolo le ngolwang ka sona – ho tletleba ka thepa e robehileng eo o e tliseditsweng ke lebenkele leo o rekileng ho lona;
- a ka hlalosa phoso ya thepa eo ka botlalo;
- a ka kopa beng ba thepa eo ho tla e lata ba tle ba kgone ho e lokisa;
- a ka kopa rathepa ho mo fa thepa e nngwe e boemong bo kgotsofatsang.

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA : 50
MATSHWAO OHLE: 100

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANANO**Ditaelo ho motshwayi:**

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho TSE PEDI karolong ena.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a etse moralo bakeng sa ditema tsa hae.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya tema e telele:

- Sehella lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, o be o bontshe mofuta wa phoso hodima lentswe/polelo ka ho sebedisa matshwao ana a latelang.

- , + bakeng sa ho kopanya mantswa a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (*orthography*) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso ya matshwao a puo a fosahetseng kapa moo ho hlokehang letshwao la puo;
- p** bakeng sa puo e sa sebediswang ka nepo kapa ka tshwanelo/tlwaelo;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe e siilweng dipakeng tsa mantswa a mang;
- // bakeng sa ho arola diratswana.
- ← bakeng sa ha mohlahlobuwa a qadile polelo hara mola;
- ↓ ↑ bakeng sa ha mohlahlobuwa a fetoletse dintlha tsa hae a qadile ka eo a lokelang ho qetella ka yona.

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	15	DMS. =
Puo, Setaele le ho hlaola diphoso	10	PST =
Matshwao ohle	25	

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho leknyetsa	Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
<p>DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO</p> <p>(Nehelano le mehopollo) Ho rala, ho hlophisa mehopollo. Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo</p> <p>MATSHWAO A 15</p>	<p>13–15</p> <p>-Nehelano e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; -Mehopollo e matla e sutsitseng; -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong; -Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshhehetsa sehlooho; -Sebopeliso ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.</p>	<p>10–12</p> <p>-Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong; -Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositsweng ka botebo, mme dintlha di tshhehetsa sehlooho; -Sebopeliso ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.</p>	<p>7–9</p> <p>-Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng; -Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelehlang; -Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho; -Ka kakaretso sebopeliso ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng.</p>	<p>4–6</p> <p>-Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema; -Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera; -Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng; -Sehlooho se tshhehetswa ke dintlha tse itseng feela; -Sebopeliso se fofo feela, mme se na le bohlotsa bo boholo.</p>	<p>0–3</p> <p>-Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo; -Mehopollo le dikahare ha di na momahano; -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho; -Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeliso se nepahetseng.</p>
<p>PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO</p> <p>Sehalo rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a puo le mopeleto</p> <p>MATSHWAO A 10</p>	<p>9–10</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle; -Nehelano ha e na diphoso.</p>	<p>7–8</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle; -Tshebediso ya tlotlontswa e ntle haholo; -Nehelano boholo ha e na diphoso.</p>	<p>5–6</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo; -Tshebediso ya tlotlontswa ke e lekaneng; -Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo.</p>	<p>3–4</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle; -Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata; -Tshebediso e seng kae ya tlotlontswa; -Moelelo o nyotobeditse.</p>	<p>0–2</p> <p>-Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Nehelano e tletse diphoso e dubakane; -Tlotlontswa ha e dumellane le maemo; -Moelelo o nyotobeditse haholo.</p>